

ARCHIVUM ANATOLICUM (ArAn)	19/1	2025	97-114
----------------------------	------	------	--------

ASUR TİCARET KOLONİLERİ ÇAĞI'NIN GEÇ EVRESİNDE (MÖ. 1835-1719) ACEMHÖYÜK'ÜN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ*

Aliye KUZUOĞLU**

Makale Bilgisi

Başvuru: 25 Mart 2025

Kabul: 17 Nisan 2025

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Info

Received: March 25, 2025

Accepted: April 17, 2025

Öz

Acemhöyük'te 1962 yılında başlayıp günümüzde halen devam eden kazılar neticesinde Eski Anadolu tarihinin bir dönemine ışık tutan son derece önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Höyük'te açığa çıkarılan iki saray, hizmet binası ile kazılarda ele geçen irili ufaklı zengin arkeolojik buluntular, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın geç evresinde Acemhöyük'ün zenginliğini tüm açıklığıyla göz önüne sermektedir. Acemhöyük'te ortaya çıkarılan buluntular arasında mühürlü bullalar ve etiketler özel bir yere sahiptir. Bunlar arasındaki Asur, Karkamış ve Mari kraliyet mensuplarına ait mühürlerle mühürlenmiş bullalar ile Kuzey Irak ve Suriyeli tüccarlara ait bulla ve etiketler, Acemhöyük'ün uluslararası ilişkilerini tespit etmek için önemli bilgi kaynaklarıdır. Sadece bulla ve etiketler değil, bunların dışında ele geçen fildişi eşyalar, ithal seramik kaplar ve altın işlemeli pahalı elbiselere ait kumş parçaları, hem Acemhöyük Sarayı'nın zenginliğini hem de uzak coğrafyalardaki zengin kültürlerle irtibatını ve etkileşimini göstermektedir. Eldeki veriler, özellikle MÖ. 1800-1770 yılları arasında, uluslararası sarayların Acemhöyük'e ilgilerinin arttığını

* Bu çalışma, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda hazırlanan "Yazılı ve Arkeolojik Belgelere Göre Kültepe Ib Dönemi'nin Siyasal, Sosyal ve Kültürel Açından Değerlendirilmesi", adlı Doktora tezinden üretilmiştir.

** Öğr. Gör., Aksaray Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, aliyekuzuoglu@aksaray.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8644-7203.

göstermektedir. Bu çalışmada Acemhöyük Sarayı'na gösterilen bu yakın ilginin nedeni tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Acemhöyük, Uluslararası ilişkiler, Ticaret, Bulla, Asur Ticaret Kolonileri Dönemi*

The International Relations of Acemhöyük in the Late Phase of the Assyrian Trade Colonies (1835-1719 BC)

Abstract

As a result of the excavations started in 1962 and still ongoing at Acemhöyük, highly significant findings have been uncovered, shedding light on a particular period in the history of Ancient Anatolia. The two palaces and service building unearthed at the mound, along with a wide range of rich archaeological finds, vividly demonstrate the prosperity of Acemhöyük during the late phase of the Assyrian Trade Colonies Period. Among the discoveries, sealed bullae and labels hold particular importance. Especially notable are bullae sealed with the insignia of royal members from Assyria, Carchemish, and Mari, as well as bullae and labels belonging to merchants from northern Iraq and Syria. These materials provide essential evidence for reconstructing the international relations of Acemhöyük during this period. In addition to these, ivory objects, imported ceramic vessels, and fragments of luxurious garments adorned with gold embroidery further attest not only to the wealth of the Acemhöyük Palace but also to its connections and interactions with affluent cultures across distant regions. The available data suggests a notable increase in interest from international courts toward Acemhöyük particularly between 1800 and 1770 BCE. This study aims to explore the underlying reasons behind this intensified interest in the Acemhöyük Palace.

Keywords: *Acemhöyük, international relations, trade, bullae, Assyrian Trade Colonies Period.*

Anadolu'nun en büyük höyüklerinden biri olan Acemhöyük Aksaray'ın 14 km kuzeybatısında, Melendiz Irmağı'nın kolu Karasu tarafından beslenen, düz ve verimli arazi yapısına sahip Yeşilova kasabasının merkezinde yer almaktadır. Aşağı Şehir ve Höyük olarak iki kısma ayrılan Acemhöyük, Anadolu'nun en önemli arkeolojik merkezlerinden biridir. Höyük kısmı 20 metre yüksekliği, 600x700 metre boyutları ve üzerindeki anıtsal yapılarıyla Anadolu'nun en görkemli höyüklerindendir. Höyük kısmını

da içine alan Aşağı Şehir yaklaşık 48 hektarlık bir alanı kaplamaktadır.¹ Bu kadim yerleşmede ilk kazıyı 1962 yılında Nimet Özgüç gerçekleştirmiştir. Özgüç'ten sonra kazı başkanlığını Aliye Öztan devralmış ve 2019'a kadar yürütmüştür. 2020 yılından itibaren de Yalçın Kamış bu görevi üstlenmiştir.

Acemhöyük'te yerleşime dair ilk izler, Höyük kısmında keşfedilmiş olup MÖ. 3. binyılın ortalarına kadar geri gitmektedir. Yapılan kazılarda, henüz ana toprağa ulaşılamamakla birlikte, Tunç Çağı'na tarihlenen 12 yapı katı tespit edilmiştir. Höyükte, XII-XI. tabakalar Eski Tunç Çağı II; X. tabaka Eski Tunç Çağı II geçiş; IX-IV. tabakalar Eski Tunç Çağı III; III-I. tabakalar ise Orta Tunç Çağı'na tarihlendirilmektedir.² Arkeolojik çalışmalar, Eski Tunç Çağı'nda başlayan yerleşimin Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın (bundan sonra ATKÇ) sonunda kesintiye uğradığını, Demir Çağı ile başlayan yeni iskânın Helenistik, Roma, Orta Çağ ve modern çağlar boyunca devam ettiğini göstermektedir.³

Höyük'te gerçekleştirilen kazılar sonucunda elde edilen veriler, Acemhöyük'ün MÖ. 3. binyılın ikinci yarısında bir sur sistemiyle korunduğunu göstermektedir. Bu dönemde şehrin büyük bir gelişim gösterdiği; seramik buluntular ışığında Kuzey Mezopotamya, Batı Anadolu ve Orta Anadolu ile kültürel ilişkilerinin olduğu anlaşılmaktadır.⁴ MÖ. 2. binyılın başlarında ise, ATKÇ'nin sonuna kadar aktif rol oynadığı saptanan görkemli sarayları, onlara bağlı kamusal yapısı, özel konutları ve buralarda ele geçen irili ufaklı zengin buluntularıyla Acemhöyük, Anadolu'nun en önemli krallıklarından biridir.⁵

Kaniş kârumu büyüklüğünde bir alanı kapladığı belirtilen Aşağı Şehir ise günümüzde Yeşilova sakinlerinin konutları altında kalmış olup çok fazla

¹ Erdal, Yılmaz Selim ve Özdemir, Kameray, Erdal, Ömür Dilek. "Acemhöyük'te Bir İnsan İskeletinde Saptanan Yaralanmaların Adli Antropolojik Açısından İncelenmesi", *Prof. Dr. Aliye Öztan'a Armağan*, (Ankara, 2017): 105.

² Dardeniz, Gonca ve Öztan Aliye, "Acemhöyük Fayans ve Frit Eserler Üzerine Arkeolojik ve Arkeometrik Değerlendirmeler", *Belleten* 84/301, (2020), 839.

³ Öztan Aliye, "Acemhöyük (1962-1988, 1989-)", *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi 75. Yıl Armağanı* (2012), 59.

⁴ Kamış, Yalçın, "Acemhöyük'ten Bir Grup Erken Tunç Çağı Seramiği", *Anadolu Prehistoryasına Adanmış Bir Yaşam: Jak Yakar'a Armağan*, (2020), 247; Kamış, Yalçın, "Acemhöyük Buluntuları Işığında Erken Tunç Çağı'nda Orta Anadolu'nun Güneyinde Çark Yapımı Seramiğin Ortaya Çıkışı", *Adalya* 21, (2018), 70; Kamış, Yalçın, "Erken Tunç Çağı'nda Acemhöyük ve Konya Ovası", *Samsat'tan Acemhöyük'e Eski Uygurlukların İzinde, Aliye Öztan'a Armağan*, (2017), 168.

⁵ Kamış, "Acemhöyük'ten Bir Grup", 239; Özgüç, Nimet, *Acemhöyük-Buruşhattum I. Silindir Mühürler ve Mühür Baskılı Bullalar*, (Ankara, 2015), 5.

araştırılmamıştır. Bu alanda yapılan kısıtlı çalışmalar Aşağı Şehir'in yalnız ATKÇ'de iskân edildiğini göstermektedir.⁶

A. Öztan, Acemhöyük'ün en parlak dönemini MÖ. 2. binyılın başlarına, ATKÇ'ye (MÖ. 1974-1719) tarihlendirmektedir.⁷ Acemhöyük'ün III. tabakasına denk gelen bu dönem Kültepe'de *kārum*'un II ve Ib tabakaları ile çağdaştır. Höyükte yer alan Hatipler Sarayı ve Sarıkaya Sarayı ile bu iki yapı arasında yer alan Hizmet Binası ATKÇ'nin en dikkat çekici yapılarıdır. Hatipler Sarayı III. katın en eski yapısı olup 70x70 m ebatlarında, taş temelli, iki katlı ve 72 odalıdır. Hatipler Sarayı'ndan 23 yıl sonra inşa edilen Sarıkaya Sarayı 60x60 m ebatlarında, iki katlı ve en az 50 odaya sahiptir.⁸ Hizmet Binası'nın ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. 60x60 m ebatlarında ve iki katlı olup en az 28 odası açığa çıkarılmıştır. Her üç bina da, kimler tarafından ve hangi amaçla gerçekleştirildiği bilinmeyen, eş zamanlı bir yangın sonucunda tahrip olmuştur. III. tabakadaki bu yangın aynı zamanda Acemhöyük'te ATKÇ'nin sonunu getirmiştir.⁹

Acemhöyük'te ortaya çıkarılan ve ATKÇ'ye tarihlendirilen saraylar, Hizmet Binası, az sayıdaki çivi yazılı belge¹⁰, mühür baskılı bullalar¹¹ ve zengin arkeolojik eserler, MÖ. 2. binyılın başlarında, Anadolu'nun önemli krallıklarından biriyle karşı karşıya olduğumuzu gösterir. Ne var ki Acemhöyük'te ele geçen yazılı belgelerde bu krallığın ismi zikredilmemiştir. Ancak bazı araştırmacılar, Eski Asurca metinlerde “büyük krallık” olarak ifade edilen *Purušhattum* ile Acemhöyük'ün aynı yer olduğu hususunda hem fikirdirler.¹²

⁶ Kaniş, Yalçın ve Öztan, Aliye, “2018 Yılı Acemhöyük Kazıları”, 41. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, (2019), 147.

⁷ Öztan, “Acemhöyük”, 60.

⁸ Özgüç, *Acemhöyük-Burušhattum*, 5 vd.; Öztan, “Acemhöyük”, 61.

⁹ Öztan, Aliye, “Acemhöyük'ten Assur Ticaret Kolonileri Çağına Ait İki Ender Buluntu”, *Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol'a Armağan*, (2007), 610.

¹⁰ Karaduman, Ayşe, “Acemhöyük Sarıkaya Sarayı'nda Bulunmuş Olan Etiketlerden Bir Grup”, *Muhibbe Darga Armağan*, (2008), 283 vd.; Kuzuoğlu, Remzi, “Two Cuneiform Texts Found in Acemhöyük From The Old Assyrian Period”, *Belleten* 289 (2016), 689.

¹¹ Özgüç, Nimet, “Acemhöyük Saraylarında Bulunmuş Olan Mühür Baskıları”, *Belleten* XLI/162, (1977), 360 vd.; Tunca, Öhan, “Des Inscriptions de Sceaux-Cylindres Diverses Provenant D'Acemhöyük”, *Aspects of Art and Iconography: Anatolia and Its Neighbors, Studies in Honor of Nimet Özgüç*, (Ankara, 1993), 629 vd.; Özgüç, *Acemhöyük-Burušhattum*, 37 vd.

¹² Özgüç, *Acemhöyük-Burušhattum*, 4-5; Günbattı, Cahit, *Kültepe – Kaniş, Anadolu'da İlk Yazı, İlk Belgeler*, (Kayseri, 2017), 42; Kuzuoğlu, Remzi, “Acemhöyük Buluntuları Işığında Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Aksaray”, *Kapadokya, Hafıza, Kimlik ve Kültürel Miras, Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, (İstanbul, 2019), 173, n. 1.

Acemhöyük'teki idari yapı hakkında yeterli bilgi yoktur. Bunun en önemli sebebi burada ele geçen yazılı belgelerin hem nicelik hem de nitelik bakımından yetersiz olmasıdır. Sarıkaya Sarayı'nda ortaya çıkarılan bir tablet (Ac.13.32) ve bullada iki kraldan bahseden kısa kayıtlar mevcuttur. 10 satırdan oluşan tablette Ukiša isminde bir kralın adı geçmektedir. Ancak, Ukiša'nın Acemhöyük kralı mı yoksa bir başka Anadolulu kral mı olduğu açık değildir.¹³ Bulla, Sarıkaya Sarayı'nın 6 nolu odasında ele geçmiş olup üzerinde, “*Kral [...]’ya. Kölen Aššur-emuqī’nin mührü*” yazılıdır. Ne yazık ki kırık nedeniyle Acemhöyük kralının ismi öğrenilememektedir.¹⁴

Her ne kadar belgeler, Acemhöyük’ün ATKÇ’deki yöneticileri hakkında yeterli bilgi vermese de Acemhöyük’te ele geçen bullalar¹⁵, etiketler¹⁶, seramik kaplar, süs eşyaları vb. ithal eserler, bu dönemin geç evresinde (MÖ. 1835-1719) Acemhöyük’ün Asur ve Suriye şehir devletleriyle (Karkamış, Mari) ilişkilerini kısmen ortaya koymaktadır.

1. Eski Asur Şehir Devleti ile ilişkiler

1.1. I. Şamši-Adad ve Acemhöyük

Eski Asur Şehir Devleti’nin başkenti Irak’ın kuzeyinde, Musul’un 90 km güneyinde yer alan bugünkü Qal’at Sherqat ören yeridir. Asur tarihinin ilk başkenti olan ve aynı zamanda baş tanrısının adını taşıyan Asur şehri, ilk defa Eski Akad metinlerinde geçmektedir.¹⁷ Asur, MÖ. 3. binyılın sonlarında III. Ur şehir devletinin vasalı olup bu devletin yıkılmasından sonra bağımsızlığını ilan etmiş, ardından da Asur tahtına I. Puzur-Aššur geçmiştir.¹⁸ MÖ. 2. binyılın başları, bilhassa I. Erişum zamanı, Asur’un uluslararası bir ticaret merkezi haline gelmesiyle¹⁹ ekonomik ve siyasi açıdan güçlenmeye başladığı

¹³ Ac.13.32: “*Ayakkabıları Nad[i...]’nin oğlu Şahi[...] (ve) kral Ukiša, dört çift şahiratum’u (ise) Asinu[m] e[...] için aldılar*”. Kuzuoğlu, “Two Cuneiform”, 694.

¹⁴ Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhattum*, 74.

¹⁵ Bulla, “*gönderilecek pakete dolanmış iplerin düğümlerine yapıştırılmış veya bağlanmış mühürlü kil topak*”tır. Özgüç, Nimet ve Tunca, Önhan, “Kültepe-Kaniş, Mühürlü ve Yazıtlı Kil Bullalar”, (Ankara, 2001), 1.

¹⁶ Etiket, “*iple bağlandıktan sonra paketlerin içindeki malın miktarı, cinsi, kalitesi ve alıcısına dair bilgiler içeren kilden topak*”tır. Karaduman 2008: 283.

¹⁷ Edzard, Otto Dietz and Farber, Gertrud, Sollberger, Edmond, *Reportoire Geographique des Textes Cuneiformes I, Die Orts- und Gewässernamen der prä-sargonischen und sargonischen Zeit*, (Wiesbaden, 1977), 20.

¹⁸ Elayi, Josette, *Asurlular, Antik Çağ’ın İlk İmparatorluğu*, (İstanbul, 2023), 31.

¹⁹ Günbattı, *Kültepe – Kaniş*, 30.

bir dönemdir. I. Erişum'un ardından Asur tahtına sırasıyla İkunum, Şarru-kēn, II. Puzur-Aššur, Narām-Suen, II. Erişum, I. Šamši-Adad ve İşme-Dagan geçmiş olup bu krallar Asur'un ekonomik gelişimini destekleyen politikalar yürütmüşlerdir.

Acemhöyük'te, I. Šamši-Adad zamanında (MÖ. 1808-1776) Asur Şehir Devleti ile Acemhöyük yönetimi arasındaki ilişkileri gösteren 41 bulla ele geçmiştir. Bunlar, I. Šamši-Adad ve onun memuru Liter-šarrussu ile Asur Şehir Meclisi'ne aittir. MÖ. 2. binyılın ilk çeyreğinde Mezopotamya çoğunluğu Amurru kökenli kralların yönetimindeki şehir devletleri tarafından idare edilmekteydi. ATKÇ'nin geç evresinde (MÖ. 1835'ten sonra) bölgede Asur, Babil, Mari, Karkamış ve Ekallatum şehirleri ön plana çıkmakla beraber, aralarında ittifaklar ve anlaşmazlıklar mevcut idi. Bu dönemde Asur'un 15 km kuzeyinde olduğu düşünülen²⁰ Ekallatum tahtında I. Šamši-Adad oturmakta ve yayılmacı bir politika izlemekteydi. MÖ. 1808'de I. Šamši-Adad Asur'u zapt etmiş, böylece Mezopotamya'daki dengeler Asur lehine değişmiştir. MÖ. 1792'lere gelindiğinde I. Šamši-Adad'ın Asur'un sınırlarını Yukarı Mezopotamya, Yukarı Habur, Mari ve Lübnan'a kadar genişlettiği görülmektedir. Mari'yi ele geçirdikten sonra buraya oğlu Yasmah-Addu'yu, kraliyet merkezi Ekallatum'a diğer oğlu İşme-Dagan'ı atamış, kendisi de Šubat-Enlil'e yerleşmiştir.²¹ I. Šamši-Adad'ın Mezopotamya'daki bölgesel güçler dışında Anadolu şehir devletleri ile de siyasi ilişkiler içinde olduğu görülmektedir. C. Günbattı tarafından yayınlanan²² bir belgede, I. Šamši-Adad'ın Harsamna kralı Hurmeli ile haberleştiği bilgisi mevcuttur. Belgeden, Asur kralının Harsamna ile savaş halinde olan Zalpa'ya asker yardımında bulunduğu, bu durumdan Hurmeli'nin oldukça rahatsız olduğu, bu sebeple de Asur'dan gelen kervanlara ticaret yolunu kapattığı anlaşılmaktadır. Ancak Acemhöyük'te ele geçen I. Šamši-Adad'a ve memuruna ait bullalar, Asur kralının Anadolu'ya ilgisinin sadece Harsamna ve Zalpa ile sınırlı olmadığını, dikkatini Anadolu'nun ortasındaki Acemhöyük'e de yönelttiğini göstermektedir.

Acemhöyük'te, Sarıkaya Sarayı'nın 6 No.lu odasında ortaya çıkarılan bullalardan 29'u Asur kralı I. Šamši-Adad'a aittir. Bullaların üzerinde tespit

²⁰ Ziegler, Nele and Otto, Adelheid, "Ekallatum=Tell Huwaish", *Notes Assyriologiques Brèves et Utilitaires (N.A.B.U.)*, (2022), 214.

²¹ Elayi, *Asurlular*, 32-33.

²² Günbattı, Cahit, *Harsamna Kralı Hurmeli'ye Gönderilen Mektup ve Kaniş Kralları*, (Ankara, 2014), 18-20.

edilen beş farklı mühür baskısı, paketlerin tek seferde değil de en az birkaç sevkiyat ile gönderildiklerini düşündürmektedir. Mühür baskılarının üzerindeki kitabelerde: Ac. CS 1’de: “*Šamši-Adad, Tanrı Aššur’un sevdiği, Tanrı Aššur’un şehir beyi, İlakabkabū’nun oğlu*”²³; Ac. CS 2’de, “*Šamši-Adad, Tanrı Enlil’in atadığı*”²⁴; Ac. CS 3’te, “*Šamši-Adad, Tanrı Enlil’in atadığı, Tanrı Aššur’un şehir beyi*”²⁵; Ac. CS 4’te, “*Šamši-Adad, Tanrı Enlil’in atadığı, Tanrı Aššur’un sevdiği, Tanrı Aššur’un şehir beyi*”²⁶ ve Ac. CS 5’te, “*Šamši-Adad, İlakabkabū’nun oğlu, Tanrı Aššur’un şehir beyi*” yazılıdır.²⁷ Bullalar üzerinde, bağlı oldukları paketlerin içeriklerinin ne olduğu hakkında herhangi bir kayıt yoktur.

1.2. I. Šamši-Adad’ın Memuru Liter-šarrussu ve Acemhöyük

Liter-šarrussu, Mari kralı Yahdun-Lim’in hizmetinde olup Mari’nin I. Šamši-Adad tarafından ele geçirilmesinden sonra saraydaki görevini sürdürmeye devam etmiştir. I. Šamši-Adad, oğlu Yasmah-Addu’yu MÖ. 1796’da Mari tahtına geçirince Liter-šarrussu’nun görev yeri değişmiş; ilk olarak Ekallatum’a daha sonra Šubat-Enlil’e gelerek I. Šamši-Adad’ın hizmetine girmiştir.²⁸ I. Šamši-Adad’ın Yahdun-Lim’in bir görevlisini kendi hizmetine alması, Liter-šarrussu’nun liyakat sahibi bir şahsiyet olduğunu düşündürmektedir. Muhtemelen Asur kralı bu şahsın yetenek ve tecrübesinden faydalanmak istemiştir.

Acemhöyük’te Liter-šarrussu’ya ait 2 bulla ortaya çıkarılmıştır. Ac. CS 6 nolu mührün kitabesinde, “*Liter-šarrussu, Šamši-Adad’ın hizmetlisi*” yazılıdır.²⁹ Tell-Leilan’da bulunan bir belge üzerinde, Liter-šarrussu’nun bu mührü tespit edilmiştir. MÖ. 1783 tarihli belge üzerindeki mühürde yer alan tasvir aynı olmakla birlikte kitabesinde *Bu-nu-um-[d Adad]* ismi kayıtlıdır. Bu isim farklılığı Acemhöyük’te ele geçen Liter-šarrussu’ya ait bullaların MÖ. 1783’ten önce gönderildiklerini ortaya koymaktadır.³⁰ Bununla birlikte, Liter-

²³ Özgüç, *Acemhöyük-Burušhattum*, 38-42.

²⁴ Özgüç, *Acemhöyük-Burušhattum*, 43-46.

²⁵ Özgüç, *Acemhöyük-Burušhattum*, 46-47.

²⁶ Özgüç, *Acemhöyük-Burušhattum*, 47.

²⁷ Özgüç, *Acemhöyük-Burušhattum*, 48.

²⁸ Villard, Pierre, “Shamshi-Adad and Sons: The Rise and Fall of an Upper Mesopotamian Empire”, J.M. Sasson (ed) *Civilizations of the Near East*, (1995), 877.

²⁹ Özgüç, *Acemhöyük-Burušhattum*, 48-50.

³⁰ Özgüç, *Acemhöyük-Burušhattum*, 49.

şarrusu'nun son görev yeri dikkate alındığında, Acemhöyük'te ele geçen paketlerin Şubat-Enlil sarayından gönderilmiş olması muhtemeldir.

1.3. Asur Şehir Meclisi ve Acemhöyük

Asur Şehir Meclisi (*ālum*), Asur Devleti'nin idari kurumlarından biri olup kraldan sonraki en yetkili mercidir. Bu kurum, ticaret hukuku yanında kamu veya siyasi içerikli konularda hüküm verme yetkisine sahipti. Meclis, “*hamrum*” adı verilen kutsal bir mekânda bir araya gelmekte, bazı zamanlarda da Asur kralı bu toplantılara iştirak etmekteydi. Kralın katıldığı toplantılarda Anadolu'daki Asur kolonileriyle ilgili bir hüküm verilecekse, kral “*waklum*” unvanıyla bu kararı onaylıyordu.³¹ Acemhöyük'te Asur Şehir Meclisi'ne ait 10 bulla ele geçmiş olup Ac. CS 11 nolu mührün kitabesinde “*Tanrı Aššur'un, verginin, şehir meclisinin. Mührü kullanan: Nibum: sözcü*” yazılıdır.³² Bullaların üzerinde başka herhangi bir bilgi yoktur.

2. Suriye Şehir Devletleri İle İlişkiler

2.1. Karkamış Kralı Aplahanda ve Acemhöyük

Karkamış, Türkiye ile Suriye arasında kalan antik bir yerleşim olup bir kısmı (55 hektar) Gaziantep İl sınırları içerisindeki Karkamış Köyü'nde; diğer kısmı (35 hektar) ise Suriye'nin Cerablus Köyü yakınlarındadır.³³ Fırat Nehri'nin batı kıyısındaki bu antik yerleşim ilk kez MÖ. 3. binyıla ait Ebla metinlerinde geçmekte ve Ebla krallığının hâkimiyeti altındadır.³⁴ MÖ. 2. binyıla tarihlendirilen Mari metinlerinden anlaşıldığı kadarıyla Karkamış bağımsız bir krallıktı ve Mari krallığı ile dostane ilişkileri mevcuttu. Karkamış'tan Mari'ye gönderilen şarap, bal, zeytinyağı, tahıl, bakır, kereste, atlar ve kölelere dair kayıtlar, iki krallık arasındaki iyi ilişkileri destekler niteliktedir.³⁵

³¹ Günbatti, *Kultepe – Kaniş*, 128-129; Larsen, T. Mogens, *The Old Assyrian City-State and Its Colonies*, Akademisk Forlag, (Copenhagen, 1976), 170 vd.

³² Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhattum*, 61-66.

³³ Doğan-Alparslan, Meltem, “Geç Hitit Devletleri”, *Hititolojiye Giriş*, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, (2009), 139; Peker, Hasan, “A New Funerary Stele from Karkemish and New Values for Some Anatolian Hieroglyphic Signs”, *Belleten* 87/309 (2023), 358.

³⁴ Biga, G. Maria, “Karkemish in the Ebla Texts: Some New Data”, *Karkemish An Ancient Capital on the Euphrates*, (2014), 75.

³⁵ Marchesi, Gianni, “Epigraphic Materials of Karkemish from the Middle Bronze Age”, *Orientalia* 83, (2014), 166.

ATKÇ'nin geç evresinde Karkamış kralları hakkında Mari, Acemhöyük ve Tell-Leilan'da ele geçen metinler bilgi vermektedir. Sırasıyla Adni-Anda (?), I. Aplahanda, Yatar-Ami, Yahdun-Lim ve II. Aplahanda Karkamış tahtına çıkmışlardır.³⁶ Acemhöyük'te, I. Aplahanda'ya ait iki farklı silindir mühür baskısının olduğu 15 bulla ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan Ac. CS. 7 nolu mührün kitabesinde “*Aplahanda*”³⁷, Ac. CS 8 nolu mührün kitabesinde ise “*Aplahanda, Karkamış kralı, Adnī-An[da]’nın oğlu*”³⁸ ifadesi okunmaktadır. Bu mührü (Ac. CS 8) taşıyan üç bulla üzerinde TUG *sakkum* (*sakkum*-kumaşı), bir bullada TUG *harumburi* (*harumburi*-kumaşı), bir diğerinde ise TUG *halamtakudu* (*halamtakudu*-kumaşı) yazılıdır.³⁹

2.2. Karkamış Kralı Aplahanda'nın Memuru ve Acemhöyük

Acemhöyük'te, ismi bilinmeyen bu memurun mührünü taşıyan 3 bulla ele geçmiştir. Ac. CS 9 nolu mührün kitabesinde “*Aplahanda'nın hizmetkârı*” ifadesi kayıtlı⁴⁰ olup bu mühür baskısını taşıyan bir bulla üzerinde TUG *sakkum* (*sakkum*-kumaşı) yazılıdır.⁴¹

3. Mari Krallığı İle İlişkiler

Suriye sınırları içinde yer alan Mari günümüzdeki Tell Hariri ile aynı yerdir. MÖ. 3. binyılın başlarında kurulan şehir Ebla arşivlerine göre MÖ. 2600-2300 yılları arasında Suriye'nin önemli bir siyasi gücüdür.⁴² Sümer Kral Listesi'ne göre, Erken Hanedanlık Dönemi'nde Adab'ın yenildiği ve krallığın Mari'ye geçtiğinden bahsedilmektedir.⁴³ Listede, Anbu, Anba, Deri işçisi Bazi, Zizi (?), rahip Limer ve Şarrum-iter'in Mari kralları oldukları ve toplam

³⁶ Marchesi, “Epicraphic Materials”, 167 vd.

³⁷ Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhattum*, 51-54; Tunca, “Des Inscriptions”, 629.

³⁸ B Mührü üzerindeki kitabede yazılı I. Aplahanda'nın babasının ismini “[...] -nan- [...]’ın oğlu” olarak okumuştur. Bkz. Tunca 1993: 629; Marchesi ise aynı satırı “*Adnī-An[da]’nın oğlu*” olarak okumaktadır. Bkz. Marchesi, “Epicraphic Materials”, 174.

³⁹ Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhattum*, 54-57; Tunca 1993: 630.

⁴⁰ Tunca, “Des Inscriptions”, 630.

⁴¹ Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhattum*, 57-58.

⁴² Kuhrt, Amelie, *Eskiçağ'da Yakındoğu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (İstanbul, 2007), 124.

⁴³ Jacobsen, Thorkild, *The Sumerian King List*, The Oriental Institute of the University of Chicago Press, (London, 1973), 103.

184 yıl tahtta oturdukları anlatılmaktadır.⁴⁴ Sümer Kral Listesi'nin devamında Mari'nin Kiş'e mağlup olduğu ve hâkimiyetin Kiş'e geçtiği belirtilmektedir: “*Sonra Mari yenildi ve krallık Kiş'e geçti*”.⁴⁵

Mari, en büyük çivi yazılı arşive sahip şehirlerden biridir. Eski Babil Sarayı'nda yapılan kazılarda MÖ. 1830-1760 arasındaki zaman aralığına ışık tutan 20.000'den fazla tablet ele geçmiştir.⁴⁶ Bu tarih aralığı ATKÇ'nin geç evresiyle de çağdaş olup bu dönemde Mari tahtına sırasıyla Yaggid-Lim, Yahdun-Lim, Yasmah-Adad, Işar-Lim ve Zimri-Lim oturmuştur.

3.1. Mari Kralı Yahdun-Lim'in kızı Nagihanum² ve Acemhöyük

Acemhöyük'te Mari kralı Yahdun-Lim'in kızı Nagihanum'un adını taşıyan 5 bulla ele geçmiştir. Babası Yahdun-Lim'in de kullandığı belirtilen mühürün (Ac. CS 10) baskısından kitabesinde “*Nagihanum, Mari ve Simalitler ülkesinin kralı, Yahdun-Lim'in kızı*” yazdığı anlaşılmaktadır.⁴⁷ Bullalar üzerinde Nagihanum'un Acemhöyük Sarayı'na ne gönderdiğine dair herhangi bir bilgi yoktur.

Yahdun-Lim'in ailesi hakkındaki bilgiler kısıtlıdır. Eşnunna Gabetum ve Halepli Tariş-hattum adında iki eşi olduğu bilinmektedir.⁴⁸ Oğullarının isimleri, kendisinden sonra Mari tahtına oturan Samu-Yamu ve Zimri-Lim ile hakkında pek bilgi olmayan Lana-Addu⁴⁹ ve kesin olmayan Hadnu-Addu'dur.⁵⁰ Bir mektupta Yahdun-Lim'in 18 kızı olduğundan bahsedilmektedir.⁵¹ Ancak kızlarından sadece Nagihanum, İstar-tappi, Yamama, Napsinnu, Duhşatum, Atamra² ve Fırtına Tanrısı Adad'ın rahibesi

⁴⁴ Frayne, Douglas, *Old Babylonian Period (2003-1595 BC), The Royal Inscriptions of Mesopotamia Early Periods*, Volume 4, University of Toronto Press (2008), 295.

⁴⁵ Jacobsen, *The Sumerian King*, 103.

⁴⁶ Dalley, Stephanie, *Mari and Karana, Two Old Babylonian Cities*, Gorgias Press, (New Jersey, 2002), 15.

⁴⁷ Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhattum*, 59-61; Tunca 1993: 631.

⁴⁸ Charpin, Dominique and Ziegler, Nele, *Mari et le Proche-Orient À L'Époque Amorrite Essai D'Histoire Politique*, Florilegium marianum 5, (2003), 44.

⁴⁹ Charpin and Ziegler, *Mari et le*, 44; Miglio, E., Adam, “Amurrite Age Politics and an Intellegience Report About a Potential Rival to Zimri-Lim, *ARAM* 26, (2016), 301 vd.

⁵⁰ Hadnu-Addu'nun Yahdun-Lim'in oğlu olabileceğine dair görüşler için bkz. Charpin ve Ziegler 2003: 44; Miglio, “Amurrite Age”, 305.

⁵¹ Batto, F. Bernard, *Studies on Women at Mari*, The Johns Hopkins University Press, (London, 1974), 51; Tunca 1993: 631; Charpin ve Ziegler 2003: 45; Frayne 2008: 608; Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhattum*, 59.

İnibšina'nın ismi bilinmektedir.⁵² Diğer kızlarından üçünün isimleri, geçtikleri tabletteki kırıklar nedeniyle, kesin olarak bilinmemektedir. Ancak okunabilen kısımlardan H[A], B[E] ve T[I] ile başlayan isimlere sahip oldukları anlaşılmaktadır.⁵³

Muhtemeldir ki Yahdun-Lim'in kızları babaları hayattayken refah ve itibar içinde yaşamışlardır. Ne var ki Yahdun-Lim'in saltanatının sona ermesiyle işler kızları adına tersine dönmüştür. Mari'nin I. Şamşi-Adad tarafından zapt edilmesiyle prenseslerin kraliyet kökenleri dikkate alınmayarak halktan biri gibi muamele gördükleri ifade edilmektedir. Mari tahtına geçen Yasmah-Addu'nun babasından (I. Şamşi-Adad,) aldığı bir mektupta; Yahdun-Lim'in büyüyen kızlarının şarkı söyleme sanatını öğrenmeleri için Şubat-Enlil'e gönderilmeleri isteği ifade edilmektedir. Yasmah-Addu'ya kimliği tespit edilemeyen biri tarafından gönderilen mektupta ise; mektubu gönderen kişi başkasına verdiği kadın kölelerin karşılığı olarak, Yahdun-Lim'in 18 kızının kendisine verildiğinden bahsetmektedir.⁵⁴ Öte yandan Yahdun-Lim'in bazı kızlarının Yasmah-Addu'nun ve Zimri-Lim'in memurlarıyla evlendirildikleri görülmektedir.⁵⁵

Acemhöyük'te bulunan Nagihanum'a ait bullaların dışında Mari prensesin ismi herhangi bir belgede geçmediği için hakkında yeterli bilgiye sahip değiliz. Fakat babasının mührünü kullanarak kitabesine kendi adını yazdırması oldukça dikkat çekicidir. Öte yandan Nagihanum'un Acemhöyük sarayında ele geçen bullaları hangi sıfatla mühürlediği veya paketleri kimin adına gönderdiği hususu da önemli bir soru işaretidir. Eğer Nagihanum'un babası Yahdun-Lim adına bu sevkیاتları gerçekleştirmiş ise prensesin kral adına hareket edecek kadar yönetsel yetkisi olduğu ortaya çıkar. Ancak bu gönderilerin kişisel bir girişim oldukları kabul edilirse, içeriği bilinmeyen paketleri prensesin Acemhöyük sarayındaki muhataplarıyla (kraliçe veya prensesler) olan yakın ilişkileriyle açıklamak mümkündür.

⁵² Charpin and Ziegler, *Mari et le*, 45; Ziegler, Nele, "A Questionable Daughter-in-law", *Journal of Cuneiform Studies* 51, (1999), 56, 58.

⁵³ Ziegler, "A Questionable", 55, n. 5.

⁵⁴ Batto, *Studies on Women*, 51-52; Ziegler, "A Questionable", 56.

⁵⁵ Ziegler, "A Questionable", 56.

4. Diğer Arkeolojik Buluntulara Göre Uluslararası İlişkiler

Acemhöyük'te ortaya çıkarılan bazı seramik kap formları, Acemhöyük'ün MÖ. 3. binyılın ikinci yarısından itibaren Orta Anadolu, Batı Anadolu ve Anadolu'nun güney bölgelerinin⁵⁶ yanında Suriye, Filistin, Yunanistan, Ege Adaları, Girit ve Kıbrıs gibi oldukça geniş bir sahada görülen kap formlarıyla benzerlik göstermektedir. Bu durumun söz konusu bölgelerle Acemhöyük arasındaki kültürel ve ticari ilişkilere işaret ettiği düşünülmektedir.⁵⁷

Acemhöyük'ün uluslararası ilişkilerini ortaya koyan buluntular arasında fildişi eserler de önemli bir yere sahiptir. Sarıkaya Sarayı'nın 4. No.lu odasında bulunan 68 adet fildişi parçası bu odanın fildişi atölyesi olarak kullanıldığını düşündürmektedir. Sarayın başka bir odasında (30 No.lu) ele geçen fildişinden yapılmış çeşitli eşyalar ATKÇ'nin geç evresinde Acemhöyük Sarayı'nın zenginliğini ortaya koymaktadır.⁵⁸ Bilhassa, buluntular arasındaki fildişi kutu ile mobilya parçaları eşsizdir.

Lapislazuli ve demir çiviler ile süslenmiş yekpare fildişinden kutu üzerinde; insan figürleri ile geyik, ceylan, maymun, tavşan, balık, antilop ve aslan gibi çeşitli hayvan tasvirleri bulunmaktadır.⁵⁹ N. Özgüç, fildişi kutu üzerindeki bazı tasvir özelliklerinin, Ras-Şamra'da (Ugarit) ortaya çıkarılan fildişi eserler, Mari'de ele geçen bazı buluntular ve MÖ. 18. yüzyıla tarihlendirilen Eski Suriye üslubundaki mühürlerde görüldüğünü belirtmektedir.⁶⁰ Özgüç, Acemhöyük fildişi kutusunun imal edildiği yerin saptanmasını zorlaştıran üslup farklılıklarının olmasına rağmen, bazı benzer tasvir özelliklerinin bu eserin Suriye ve Anadolu kültürlerinin bulunduğu bir yerde yapılmış olabileceğini düşünmektedir. Özgüç, Karkamış kralı Aplaında ve Acemhöyük ilişkisine dikkat çekerek, bu kültürlerin bulunduğu yerin Karkamış olabileceğini öne sürmektedir.⁶¹

⁵⁶ Kamış, Yalçın, "Acemhöyük ve Erken Tunç Çağı Anadolu Ticaret Ağları", *Belleten* 86/307, (2022), 779 vd.

⁵⁷ Türker, Atila, *Assur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Acemhöyük Çanak Çömleği*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Ankara, 2008), 243-244; Yalçın, "Acemhöyük ve Erken Tunç", 807.

⁵⁸ Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhattum*, 11.

⁵⁹ Özgüç, Nimet, "Acemhöyük'te Bulunmuş Olan Bir Fildişi Kutu ve Bir Kurşun Figürin Kalıbı", *Belleten* XL/160, (1976), 548.

⁶⁰ Özgüç, "Acemhöyük'te Bulunmuş", 548-550.

⁶¹ Özgüç, "Acemhöyük'te Bulunmuş", 551-552.

Acemhöyük'te ele geçen ithal buluntular arasında elbise parçaları da vardır. Sarıkaya Sarayı'nın 30 No.lu odasında ortaya çıkarılan beyaz renkli ve keteni andıran işlemeli elbiseye ait kumaş parçaları dikkat çekicidir. Altın telle işlenmiş fayans⁶² boncukların elbisenin pahalı⁶³ bir tekstil ürünü olmasını sağladığı, dolayısıyla bu zengin aplikli elbisenin Asur⁶⁴, Suriye veya Mısır'dan⁶⁵ ithal edilmiş olabileceği belirtilmektedir. Başka bir kumaş parçası sarayın 32 No.lu odasında ele geçmiştir. 30 No.lu odadakiler gibi boncuklarla işlenmiş kumaş düz dokunmuş bir elbisenin parçasıdır. Elbisenin süslemesinde beyaz, lacivert ve turkuaz renklerdeki boncukların yanında küre biçimli altın tanelerinin de kullanıldığı ifade edilmektedir.⁶⁶

Her ne kadar yazılı bir kanıt olmasa da Sarıkaya Sarayı'nın zengin buluntuları arasında yer alan, ancak günümüze sadece bazı parçaları ulaşan elbiseler Karkamış veya Mari'den gönderilmiş olmalıdırlar. Sarıkaya Sarayı'nda ele geçen Aplahanda'ya ait mühürlerle mühürlenmiş bullalar göstermektedir ki, Karkamış kralı, *sakkum*-kumaşı, *harumburi*-kumaşı ve *halamtakudu*-kumaşı olmak üzere en az üç farklı tekstil ürününü Acemhöyük Sarayı'na göndermiştir. Buna göre; Eski Asurca metinlerde *sakkum*-kumaşı çok az yerde geçmektedir ve genellikle ATKÇ'nin geç evresine tarihlendirilen Kültepe Ib'ye ait metinlerde kayıtlıdır. Ayrıca Acemhöyük'te ele geçen ve muhtemelen Suriye bölgesi tüccarlarına ve Aplahanda'nın memuruna ait birkaç bulladan da *sakkum*-kumaşı'nın saray envanterinde olduğu anlaşılmaktadır.⁶⁷ Bunlarla birlikte bu kumaş Mari metinlerinden de bilinmekte ve Mari kralının da bu kumaştan bir giysi giydiği ifade edilmektedir.⁶⁸ *Harumburi* ve *halamtakudu*-kumaşlarının adı ise sadece Acemhöyük'teki Aplahanda'ya ait bullalardan bilinmektedir.

Sakkum-kumaşı, sadece ATKÇ'nin geç evresine ait Eski Asurca metinlerde geçmektedir. Öyle anlaşıyor ki bu kumaş türü Anadolu pazarına

⁶² Acemhöyük'te ele geçen fayans buluntuların üretim merkezi olarak en az iki kaynak olduğu düşünülmektedir: 1-Anadolu (en az iki atölye), 2-Anadolu'da bir, Suriye-Mezopotamya'da bir atölye, 3-Suriye-Mezopotamya'da (en az iki atölye); Bkz. Dardeniz ve Öztan, "Acemhöyük Fayans", 865.

⁶³ Özgüç, Nimet, "Acemhöyük Kazıları", Anadolu X, (1966), 21.

⁶⁴ Özgüç, "Acemhöyük", 22.

⁶⁵ Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhattum*, 11

⁶⁶ Dardeniz ve Öztan, "Acemhöyük Fayans", 854-855.

⁶⁷ Karaduman, "Acemhöyük Sarıkaya Sarayı'nda", 283 vd.

⁶⁸ Michel, Cecile and Veenhof, R. Klaas, "The Textiles Traded by the Assyrians in Anatolia (19th-18th centuries BC), *Textile Terminologies in the Ancient Near East and Mediterranean from the Third to First Millennia BC*, (2010), 240.

MÖ. 1835'ten sonra girmiştir. Ancak metinlerde *sakkum*-kumaşının birkaç yerde geçmesi bu ürünün Asurlu tüccarlar tarafından ihracatının çok fazla yapılmadığını göstermektedir. Diğer iki kumaş *harumburi* ve *halamtakudu*'nun ise Acemhöyük'teki iki bulladan başka hiçbir metinde kaydının bulunmaması, bu kumaşların ticaretinin hiç olmadığını, dolayısıyla bunların alınıp-satılmadığının bir delilidir. Muhtemelen Suriye bölgesine özgü bu tekstil ürünleri kişiye özel üretim olup kraliyet hediyesi olacak kalite ve güzellikte olmalıdırlar. Sarıkaya Sarayı'nın 30 ve 32 nolu odalarında ortaya çıkarılan, renkli fayans boncukları altın teller ile işlenmiş elbise parçaları ile yine renkli fayans boncuklar ve küre biçimli altın taneleri ile süslenmiş diğer elbisenin, daha önce çivi yazılı metinlerde isimleri geçmeyen ve aynı zamanda kraliyet hediyesi olan *harumburi* ve *halamtakudu* kumaşları olabileceği nazari dikkate alınmalıdır.

Bu buluntuların yanında, Mısır'a özgü olduğu belirtilen ve mavi fritten büyük delikleri olan altın halkalı oyun levhasının da Suriye veya Mısır'dan getirilmiş olabileceği düşünülmektedir.⁶⁹

5. Yabancı Tüccarlar ve Acemhöyük

Acemhöyük'ün ATKÇ'nin geç evresinde uluslararası ilişkilerinin bir ayağını da yabancı tüccarlar oluşturmaktadır. Tüccarların Acemhöyük'teki faaliyetleri hakkında bulla ve etiketler bilgi vermektedir. Bullalar üzerinde 27 farklı şahsa ait mühür baskısı olup bu bullalardan 4'ünde tüccarların “temsilcim” ifadesiyle isimlerini zikrettiği dört farklı şahıs ile birlikte 31 yabancı tüccarın Acemhöyük'te iş yaptıkları değerlendirilmektedir. Bazı bullalar üzerinde sadece mühür baskısı yer alırken bazıları bullayı mühürleyen şahsın adını da taşımaktadır. Göndericisinin ismi bilinen bullalardan anlaşıldığına göre; Acemhöyük Sarayı'na sevk ettiği 33 paketle ön plana çıkan Aşşur-tāb'ın oğlu Şumi-Aşşur'un, sarayla bağlantısının diğer tüccarlara göre daha güçlü olduğu anlaşılmaktadır. Dikkat çekici bulla sahiplerinden biri de Abu-şalim'in oğlu Aşşur-emuqī'dir. Acemhöyük kralına gönderdiği bir paketin üzerindeki bullada kendisini kralın kölesi olarak ifade etmektedir. Bulladaki kırık nedeniyle kralın ismi tespit edilememektedir. Bullalardan, gönderi sahiplerinden bazılarının “çavuş”, “bakır ustası” ve “hasırcı” gibi mesleklerle meşgul oldukları anlaşılmaktadır.⁷⁰

⁶⁹ Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhattum*, 9-11.

⁷⁰ Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhattum*, 66, 109, 114.

Acemhöyük'te ortaya çıkarılan etiketlerden 25'i yayınlanmıştır. Bunlardan 12'si yabancı tüccarlara aittir. Etiketlerde alıcıya ait bilgiler ve kumaş isimleri mevcuttur. Şahıs ve kumaş isimleri dikkate alındığında bullaların bağlı oldukları paketlerin Suriyeli tüccarlar tarafından gönderildikleri düşünülmektedir. Etiketlerde *barru*, *raqqatu*, *sakku* ve *ullu* kumaşlarının adları geçmekte olup *barru*-kumaşının diğerlerine göre daha fazla sevk edildiği anlaşılmaktadır. Etiketlerden, gönderilen kumaşların çoğunluğunun tek parçadan ibaret olduğu bu sebeple de ticaretten daha ziyade bunların saraya vergi veya hediye olarak gönderildikleri öne sürülmektedir.⁷¹

Sonuç olarak; Asur Şehir Meclisi, Asur kralı I. Şamşi-Adad (MÖ. 1809-1776) ve memuru Liter-şarrusu, Karkamış kralı Aplahanda (MÖ. 1786-1764) ve memuru ile Mari kralı Yahdun-Lim'in (MÖ. 1820-1798) kızı Nagihanum'a ait mühür baskılı bullalar ve yukarıda bahsi geçen diğer arkeolojik buluntular, ATKÇ'nin geç evresinde Acemhöyük Sarayı'nın Kuzey Irak ve Suriye'deki krallıklarla uluslararası ilişkilerini göz önüne sermektedir. Bilhassa Asur kralı I. Şamşi-Adad'ın mührünü taşıyan 29 bulla ve Karkamış kralı Aplahanda'nın mührü ile mühürlenmiş 18 bulla bu krallıkların Acemhöyük yönetimi ile en azından bir dönem sistemli bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Asur, Karkamış ve Mari saraylarının Acemhöyük Sarayı'na gösterdiği bu yakın ilginin sebebi; uluslararası sarayların Acemhöyük'le kurmak istedikleri iyi ilişkiler ya da var olan ilişkileri daha da geliştirmek istemeleriyle açıklanmaktadır.⁷²

Bilindiği üzere, ATKÇ'nin en önemli krallıklarından biri olan ve Asur ile Anadolu arasındaki ticaretin merkezi konumundaki Kaniş, MÖ. 1832 civarında büyük bir yıkıma uğramıştır. Bu olay neticesinde Asur ile Kaniş arasındaki ticaretin kısa bir süre (2-3 yıl) olsa da sekteye uğradığı, sonrasında ticari faaliyetler tekrar başlasa da eski canlılığını koruyamadığı anlaşılmaktadır. Bu olayın dışında Anadolu'nun bazı şehirlerinde yaşanan kargaşa ve huzursuzluklar⁷³ yine bu döneme denk gelmektedir. Hem Kaniş'te hem de Anadolu'nun diğer şehirlerinde ortaya çıkan sıkıntıların uluslararası tüccarları tedirgin ettiği bu nedenle de Asur, Karkamış ve Mari gibi krallıklara

⁷¹ Kuzuoğlu, "Aksaray'ın Yabancı", 129.

⁷² Kuzuoğlu, Remzi, "Aksaray'ın Yabancı Tüccarları", *VI. Uluslararası Aksaray Sempozyumu*, (2019), 181.

⁷³ Erol, Hakan. "Kültepe'den Bir Metne Göre Asur Bölgesinde Yaşanan Bir İsyan ve Anadolu'daki Diğer İsyanlarla İlgili Kayıtlar", *Archivum Anatolicum*, 11/2, (2017), 26 vd; Kuzuoğlu, Remzi. "Three Kültepe Texts concerning Rebellions", *Journal of Near Eastern Studies*, 70/1, (2011): 25 vd.

tabi tüccarların yeni pazar arayışına girdikleri değerlendirilmektedir. Tüm bu sıkıntılı durumlardan kendisini muhafaza etmeyi başaran ve tüccarları cezbedecek ekonomik alt yapıya sahip olduğu anlaşılan Acemhöyük, akılcı politikalar izleyen yöneticileri nedeniyle yabancı tüccarlar tarafından tercih edilmiş olmalıdır. Öyle ki Acemhöyük'ün Kültepe Ib tabakası ile çağdaş III. tabakasında, muhtemelen de MÖ. 1800'lerden sonra, Kaniş ile rekabet edecek kadar öneminin arttığı, bazı dönemlerde Kaniş'in önüne dahi geçmiş olabileceği öne sürülmektedir.⁷⁴

KAYNAKÇA

- Alparslan-Doğan, Meltem. “Geç Hitit Devletleri”, *Hititolojiye Giriş*, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, (2009): 137: 148.
- Batto, F. Bernard. *Studies on Women at Mari*. The Johns Hopkins University Press, London, 1974.
- Biga, G. Maria. “Karkemish in the Ebla Texts: Some New Data”, *Karkemish An Ancient Capital on the Euphrates*, 2014: 75-191.
- Charpin, Dominique and Ziegler, Nele, *Mari et le Proche-Orient À L'Époque Amorrite Essai D'Histoire Politique*, Florilegium marianum 5, 2003.
- Dalley, Stephanie. *Mari and Karana, Two Old Babylonian Cities*, Gorgias Press, New Jersey, 2002.
- Dardeniz, Gonca ve Öztan, Aliye. “Acemhöyük Fayans ve Frit Eserleri Üzerine Arkeolojik ve Arkeometrik Değerlendirmeler”, *Belleten* 84/301, (2020): 837-886.
- Erdal, Yılmaz Selim ve Özdemir, Kameray, Erdal, Ömür Dilek. “Acemhöyük'te Bir İnsan İskeletinde Saptanan Yaralanmaların Adli Antropolojik Açısından İncelenmesi”, *Prof. Dr. Aliye Öztan'a Armağan*, (Ankara, 2017): 105-119.
- Erol, Hakan. “Kültepe'den Bir Metne Göre Asur Bölgesinde Yaşanan Bir İsyan ve Anadolu'daki Diğer İsyanlarla İlgili Kayıtlar”, *Archivum Anatolicum*, 11/2, (2017): 23-38.
- Edzard, Otto Dietz ve Farber, Gertrud, Sollberger, Edmond. *Reportoire Geographique des Textes Cuneiformes I, Die Orts- und Gewässernamen der prä-sargonischen und sargonischen Zeit*, Wiesbaden, 1977.
- Elayi, Josette. *Asurlular, Antik Çağ'ın İlk İmparatorluğu*, İstanbul, 2023.
- Frayne, Douglas. *Old Babylonian Period (2003-1595 BC), The Royal Inscriptions of Mesopotamia Early Periods*, Volume 4, University of Toronto Press. 2008.

⁷⁴ Kuzuoğlu, “Acemhöyük Buluntuları”, 181.

- Günbattı, Cahit. *Harsamna Kralı Hurmeli'ye Gönderilen Mektup ve Kaniş Kralları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.
- Günbattı, Cahit. *Kültepe – Kaniş, Anadolu'da İlk Yazı, İlk Belgeler*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri, 2017.
- Jacobsen, Thorkild. *The Sumerian King List*, The Oriental Institute of the University of Chicago Press, London, 1973.
- Kamış, Yalçın. “Erken Tunç Çağı'nda Acemhöyük ve Konya Ovası”, *Samsat'tan Acemhöyük'e Eski Uygarlıkların İzinde Aliye Öztan'a Armağan*, Ege Üniversitesi Basımevi, (İzmir, 2017): 165-176.
- Kamış, Yalçın. “Acemhöyük Buluntuları Işığında Erken Tunç Çağı'nda Orta Anadolu'nun Güneyinde Çark Yapımı Seramiğin Ortaya Çıkışı”, *Adalya* 21, (2018): 63-83.
- Kamış, Yalçın. “Acemhöyük'ten Bir Grup Erken Tunç Çağı Seramiği”, *Anadolu Prehistoryasına Adanmış Bir Yaşam: Jak Yakar'a Armağan*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, (Ankara, 2020): 239-260.
- Kamış, Yalçın, “Acemhöyük ve Erken Tunç Çağı Anadolu Ticaret Ağları”, *Belleten* 86/307, (2022): 779-825.
- Kamış, Yalçın ve Öztan, Aliye. “2018 Yılı Acemhöyük Kazıları”, *41. Kazı Sonuçları Toplantısı I. Cilt*, (Ankara, 2019): 147-159.
- Karaduman, Ayşe. “Acemhöyük Sarıkaya Sarayı'nda Bulunmuş Olan Etiketlerden Bir Grup”, *Muhibbe Darga Armağan*, (2008): 283-290.
- Kuhrt, Amelie. *Eskiçağ'da Yakınoğlu*, (Çev. Dilek Şendil), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2007.
- Kuzuoğlu, Remzi. “Three Kültepe Texts concerning Rebellions”, *Journal of Near Eastern Studies*, 70/1, (2011): 25-33.
- Kuzuoğlu, Remzi. “Two Cuneiform Texts Found in Acemhöyük From The Old Assyrian Period”, *Belleten* 80/289, (2016): 685-699.
- Kuzuoğlu, Remzi. “Aksaray'ın Yabancı Tüccarları”, *VI. Uluslararası Aksaray Sempozyumu*, 27-28 Ekim 2021 (Aksaray, 2019): 125-132.
- Kuzuoğlu, Remzi. “Acemhöyük Buluntuları Işığında Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Aksaray”, *Kapadokya, Hafıza, Kimlik ve Kültürel Miras*, Ed. Meral Hakman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, (İstanbul, 2019): 173-200.
- Marchesi, Gianni. “Epicraphic Materials of Karkemish from the Middle Bronze Age”, *Orientalia* 83, (2014): 166-181.
- Michel, Cecile ve Veenhof, R. Klaas. “The Textiles Traded by the Assyrians in Anatolia (19th-18th centuries BC)”, *Textile Terminologies in the Ancient Near East and Mediterranean from the Third to First Millennia BC*, Ed. C. Michel-M._L.Nosch, Oxbow Books, (2010): 210-271.
- Miglio, E, Adam, “Amurrite Age Politics and an Intellegience Report About a Potential Rival to Zimri-Lim, ARAM 26, (2016): 301-308.

- Öztan, Aliye. “Acemhöyük’den Assur Ticaret Kolonileri Çağına Ait İki Ender Buluntu”, *Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol’a Armağan*, Ege Yayınları, (2007): 609-621.
- Öztan, Aliye. Acemhöyük (1962-1988, 1989-), *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 75. Yıl Armağanı, Arkeoloji Bölümü ve Kazıları* (1936-2011), (Ankara, 2012): 59-66.
- Özgüç, Nimet. “Acemhöyük Kazıları”, *Anadolu X*, (1966): 1-28.
- Özgüç, Nimet. “Acemhöyük’te Bulunmuş Olan Bir Fildişi Kutu ve Bir Kurşun Figürin Kalıbı”, *Belleten* XL/160, (1976): 547-553.
- Özgüç, Nimet. “Acemhöyük Saraylarında Bulunmuş Olan Mühür Baskıları”, *Belleten* XLI/162, (1977): 360-381.
- Özgüç, Nimet ve Tunca, Önhan. *Kültepe-Kaniş, Mühürlü ve Yazıtlı Kil Bullalar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.
- Özgüç, Nimet. *Acemhöyük-Buruşhaddum I Silindir Mühürler ve Mühür Baskılı Bullalar/ Cylinder Seals and Bullae with Cylinder Seal Impressions*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2015.
- Larsen, T. Mogens. *The Old Assyrian City-State and Its Colonies*, Akademisk Forlag, Copenhagen, 1976.
- Tunca, Önhan. “Des Inscriptions de Sceaux-Cylindres Diverses Provenant D’Acemhöyük”, *Aspects of Art and Iconography: Anatolia and Its Neighbors, Studies in Honor of Nimet Özgüç*, Türk Tarih Kurumu, (Ankara, 1993): 629-633.
- Türker, Atila. *Assur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Acemhöyük Çanak Çömleği*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008.
- Villard, Pierre, “Shamshi-Adad and Sons: The Rise and Fall of an Upper Mesopotamian Empire”, *J.M. Sasson (ed) Civilizations of the Near East*, (1995): 873-883.
- Ziegler, Nele. “A Questionable Daughter-in-law”, *Journal of Cuneiform Studies* 51, (1999): 55-59.
- Ziegler, Nele ve Otto, Adelheid. “Ekallatum = Tell Huwaish”, *Notes Assyriologiques Brèves et Utilitaires*, 2022: 214.